

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر - مرکز مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی
دفتر ارتقاء سلامت و خدمات پرستاری

مجموعه راهنماهای کشوری پیشگیری و کنترل عفونت در مراکز ارائه خدمات سلامت

اصول مراقبت از بیماران و کارکنان ارائه‌دهنده خدمات سلامت

national guidelines of infection prevention and control

Principles of care for patients and health care workers

گروه مولفان و مترجمان

دکتر شیرین افهمی، فرناز مستوفیان، زهره کوهی رستمکلائی،
دکتر آذر حدادی، دکتر محبوبه حاجی عبدالباقی، دکتر نگین
اسماعیل پور، دکتر مریم مسعودی فر، دکتر بابک عشرتی، زهرا پزشکی

زیر نظر

دکتر محمد مهدی گویا - دکتر رضا گل پیرا - دکتر مریم رسولی

سال ۱۴۰۰

عنوان و نام پدیدآورنده: اصول مراقبت از بیماران و کارکنان ارائه دهنده خدمات سلامت
گروه مؤلفان: دکتر شیرین افهمی، فرناز مستوفیان، زهره کوهی رستمکلانی، دکتر آذر حدادی، دکتر محبوبه حاجی
عبدالباقی، دکتر نگین اسماعیل پور، دکتر مریم مسعودی فر، دکتر بابک عشرتی، زهرا پزشکی، زیرنظر: دکتر محمد
مهدی گویا، دکتر رضا گل پیرا، دکتر مریم رسولی، مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر، مرکز مدیریت بیمارستانی و تعالی
خدمات بالینی، دفتر ارتقاء سلامت و خدمات پرستاری.

مشخصات نشر: تهران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سال ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص، مصور، جدول، نمودار

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۶-۴۳-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتاب حاضر از منابع مختلف گردآوری و ترجمه شده است.

موضوع: پزشکی - کارکنان - بهداشت

موضوع: Medical personnel -- Health and hygiene

موضوع: پزشکی - کارکنان - بیماری‌ها - پیشگیری

موضوع: Medical personnel -- Diseases -- Prevention

موضوع: بیماری‌های شغلی - پیشگیری

موضوع: Occupational diseases -- Prevention

موضوع: پزشکی، مراکز - پیش بینی‌های ایمنی

موضوع: Medical centers -- Safety measures

شناسه افزوده: ایران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت بهداشت، معاونت درمان، معاونت پرستاری،
مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر، دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی، دفتر ارتقاء سلامت و خدمات
پرستاری

رده‌بندی کنگره: RC ۹۶۵

رده‌بندی دیوبی: ۶۱۳/۶۲

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۰۸۴۲۴

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت

اصول مراقبت از بیماران و کارکنان ارائه دهنده خدمات سلامت

معاونت بهداشت، مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر
معاونت درمان، دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی
معاونت پرستاری، دفتر ارتقاء سلامت و خدمات پرستاری

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۶-۴۳-۶

نوبت چاپ اول - پاییز ۱۴۰۰

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: اهدایی

پیشگفتار

عقون‌های مرتبط با خدمات/مراقبت سلامت مشکلی مشترک در تمام کشورهای دنیا بوده و به عنوان تهدیدی مداوم برای عملکرد موثر و صحیح مراکز ارائه دهنده خدمات سلامت می‌باشند و میتوانند به طور ناخواسته منجر به کاهش کیفیت خدمات سلامت شوند. همزمان با افزایش جمعیت، افزایش تعداد مراکز ارائه خدمات/مراقبت‌های سلامت، افزایش در تنوع خدمات درمانی، افزایش طول عمر و امید به زندگی، در سراسر جهان مشکل عقون‌های ناشی از ارائه خدمات/مراقبت سلامت به یک اولویت مهم سلامت تبدیل شده است. بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، به طور کلی از هر ۱۰ نفری که تحت مراقبت سلامت قرار می‌گیرند، یک نفر به عقون مبتلا می‌شود. در صد قابل توجهی از عقون‌های موضع زخم‌های جراحی می‌تواند ناشی از میکروب‌های مقاوم به آنتی‌بیوتیک باشد در حالی که برنامه‌های موثر کنترل عقون می‌توانند انتشار عقون‌های ناشی از ارائه خدمات/مراقبت سلامت، مرگ و میر، مقاومت باکتری‌ها در مقابل آنتی‌بیوتیک‌ها و تحمیل هزینه‌ها را کاهش دهند.

پیشگیری و کنترل عقون‌های ناشی از ارائه خدمات/مراقبت سلامت، یک موضوع چند تخصصی است و نیازمند بهره‌گیری از یک رویکرد نظام‌مند علمی و کار هماهنگ تیمی می‌باشد. در همین راستا به منظور ارتقای دستورالعمل‌های موجود در زمینه مراقبت، پیشگیری و کنترل عقون‌های ناشی از ارائه خدمات/مراقبت سلامت، در دومین جلد از مجموعه راهنماهای کشوری، اصول و احتیاط‌هایی که کارکنان خدمات سلامت باید در زمان ارائه خدمات و مراقبت‌های سلامت رعایت کنند ارائه شده است. در همین راستا بر خود لازم می‌دانم از زحمات اعضای محترم کمیته کشوری پیشگیری و کنترل عقون‌های ناشی از ارائه خدمات/مراقبت سلامت، اساتید صاحب‌نظر و کارشناسان محترمی که در تهیه و تدوین این مجموعه ما را یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر نمایم.

پیشاپیش از تمامی همکاران محترم در سطوح مختلف ارائه خدمات سلامت در سراسر کشور نیز که با خدمات خود زمینه ارتقای سلامت جامعه را فراهم می‌نمایند صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.

دکتر کمال حیدری

معاون بهداشت

فهرست

پیشگفتار..... ۵

فصل اول - بهداشت دست ۱۰

- انتقال پاتوژن های توام با ارائه خدمات سلامت از طریق دست های کارکنان خدمات سلامت..... ۱۱
- رعایت بهداشت دست در کارکنان خدمات سلامت..... ۱۳
- استراتژی های ارتقای میزان رعایت بهداشت دست..... ۱۴
- تاثیر ارتقای بهداشت دست بر میزان بروز عفونت های ناشی از خدمات سلامت..... ۱۴
- تکنیک های رعایت بهداشت دست..... ۱۴
- اندیکاسیون های رعایت بهداشت دست..... ۱۵
- مدل «۵ موقعیت برای رعایت بهداشت دست»..... ۱۶
- محل ارائه خدمت..... ۱۶
- محدوده خدمات سلامت..... ۱۶
- روش صحیح شستن دست با آب و صابون..... ۱۷
- ضد عفونی دست ها به روش مالش به یکدیگر..... ۱۸
- روش آماده نمودن دست جهت انجام اعمال جراحی و پروسیجرهای تشخیصی درمانی تهاجمی..... ۱۹
- روش آماده نمودن دست جهت انجام اعمال جراحی و پروسیجرهای تشخیصی درمانی تهاجمی با استفاده از محلول های ضد عفونی با بنیان الکلی..... ۲۰
- مراحل آماده نمودن دست جهت انجام اعمال جراحی و پروسیجرهای تشخیصی درمانی تهاجمی با استفاده از محلول های ضد عفونی با بنیان الکلی..... ۲۱
- توصیه های ضروری و مفید در استفاده از دستکش..... ۲۲
- انواع دستکش..... ۲۲
- اندیکاسیون اصلی برای پوشیدن دستکش در مراکز خدمات سلامت..... ۲۲
- نکات مهم در ارتباط با استفاده از دستکش..... ۲۳
- راهنمای WHO برای استفاده از دستکش..... ۲۴
- فرمولاسیون محلول های ضد عفونی دست با بنیان الکلی..... ۲۵
- نحوه برچسب گذاری افشانه های محتوی محلول های ضد عفونی دست با بنیان الکلی..... ۲۶
- نحوه توزیع مناسب محلول های ضد عفونی دست با بنیان الکلی در بیمارستان..... ۲۶
- پر کردن مطلوب مجدد افشانه های حاوی محلول های ضد عفونی با بنیان الکلی..... ۲۶
- نکاتی در خصوص محلول ها و محلول های ضد عفونی مورد استفاده جهت بهداشت دست..... ۲۷
- توصیه هایی برای حفاظت پوست دست..... ۲۸
- مسئولیت رده های مختلف بیمارستانی جهت ترویج شیوه های رعایت بهداشت دست و ارتقاء پذیرش کارکنان..... ۲۸
- شاخص های کیفی (فرآیندی و ساختاری) رعایت بهداشت دست..... ۲۸
- اندازه گیری میزان تبعیت از راهنمای رعایت بهداشت دست..... ۲۹

روش‌های اندازه‌گیری میزان رعایت بهداشت دست ۲۹

چارچوب خودارزیابی بهداشت دست سازمان بهداشت جهانی ۲۰۱۰ ۳۵

فصل دوم: جداسازی بیماران در بیمارستان ۴۷

مقدمه ۴۷

دستورالعمل‌های جداسازی ۴۸

احتیاط‌های استاندارد ۴۸

بهداشت دست ۴۹

استفاده از وسایل حفاظت فردی ۵۰

دستکش ۵۱

کان ۵۴

محافظت صورت ۵۶

ترتیب پوشیدن و درآوردن وسایل حفاظت فردی ۵۹

پیشگیری از صدمه با سوزن و وسایل نوک تیز ۵۹

بهداشت تنفسی و آداب سرفه ۶۰

کنترل محیط (تمیز کردن و گندزدایی محیط) ۶۱

تمیز کردن محل استقرار بیمار ۶۲

وسایل مراقبت از بیمار ۶۲

ظروف و وسایل غذاخوری ۶۳

ملحفه و لباس بیمار ۶۳

مدیریت پسماند ۶۴

بسته‌بندی و انتقال وسایل مراقبت بیمار، ملحفه، لباس ۶۴

محل استقرار بیمار ۶۴

احتیاط‌های مبتنی بر روش انتقال بیماری‌ها ۶۵

رعایت احتیاط هوایی ۶۶

محل استقرار بیمار ۶۶

محافظت تنفسی ۶۷

انتقال و جابجایی بیمار ۶۷

لزوم رعایت احتیاط قطرات ۶۹

محل استقرار بیمار ۶۹

ماسک ۶۹

جابجایی و انتقال بیمار ۶۹

رعایت احتیاط‌های تماسی ۷۰

محل استقرار بیمار ۷۰

دستکش و شستن دست ۷۰

گان	۷۰
انتقال و جابجایی بیمار	۷۰
کنترل محیط	۷۱
تجهیزات مراقبت از بیمار	۷۱
رعایت سایر احتیاط‌ها برای پیشگیری از انتقال میکروب‌های مقاوم به وانکومايسين	۷۱
اتاق‌های ایزوله	۷۲
مقدمه	۷۲
ویژگی‌های پیش‌اتاق در اتاق‌های ایزوله و نوع کاربری آنها	۷۲
طبقه‌بندی اتاق‌های ایزوله	۷۳
اتاق‌های ایزوله با فشار استاندارد	۷۳
استانداردهای اتاق ایزوله فشار منفی / هوابرد / تنفسی	۷۳
اتاق ایزوله کلاس Q و یا شرایط قرنطینه کامل / تشدید شده	۷۵
اتاق ایزوله فشار مثبت / حفاظتی / معکوس	۷۵
توصیه‌هایی برای به کارگیری احتیاط‌های استاندارد در زمان مراقبت تمام بیماران در همه مراکز ارائه خدمات / مراقبت سلامت	۷۹
احتیاط‌های ضروری در موارد ابتلا به عفونت‌های خاص	۸۰
رعایت احتیاط‌های مبتنی بر روش انتقال به تفکیک میکروارگانیسم‌ها و عفونت‌ها	۱۰۴
مواردی که به طور تجربی و تازمان قطعی شدن تشخیص براساس راه انتقال آنها باید احتیاط‌های لازم را رعایت نمود	۱۰۴
سندرم‌ها یا شرایط بالینی که علاوه بر رعایت احتیاط‌های استاندارد، رعایت احتیاط مبتنی بر روش انتقال	
(Transmission-based precautions) به صورت تجربی ضرورت دارد	۱۰۵
لباس کار کارکنان خدمات سلامت	۱۰۷

فصل سوم: مراقبت از کارکنان خدمات سلامت ۱۰۹

مقدمه	۱۰۹
ارزیابی پرسنل پزشکی براساس وظایف محوله	۱۰۹
آموزش	۱۱۰
بیماری‌ها و مواجهه‌های شغلی	۱۱۱
نگهداری اطلاعات مربوط به کارکنان خدمات سلامت	۱۱۱
پرونده پزشکی کارکنان خدمات سلامت	۱۱۱
واکسیناسیون کارکنان خدمات سلامت	۱۱۶

فصل چهارم: مدیریت مواجهه شغلی ۱۲۲

تعاریف	۱۲۲
خطر انتقال	۱۲۳
مدیریت مواجهه شغلی	۱۲۳

۱۲۳	اقدامات پس از مواجهه
۱۲۳	گزارش مواجهه
۱۲۴	ارزیابی منبع مواجهه
۱۲۴	ارزیابی پرسنل مواجهه یافته
۱۲۵	پیشگیری، داروهای ضد ویروسی برای HIV
۱۲۶	مواجهه شغلی با ویروس هپاتیت B و C
۱۲۶	مدیریت کارکنان خدمات سلامت بدنبال مواجهه با ویروس هپاتیت B
۱۲۹	مدیریت مواجهه با ویروس هپاتیت C
۱۳۰	محدودیت کار پرسنل بدلیل ابتلا به بیماری های خاص عفونی و یا شرایط خاص

فصل پنجم: تزریقات ایمن ۱۳۱

۱۳۱	مقدمه
۱۳۲	بار بیماری و خطرات ناشی از تزریقات غیر ایمن
۱۳۲	انتقال ویروس های منتقله از راه خون
۱۳۳	خط مشی های پیشگیرانه
۱۳۳	حذف تزریقات غیر ضروری
۱۳۳	رعایت استانداردهای تزریقات ایمن
۱۳۳	اصول ایمنی کلی در انجام تزریقات
۱۳۵	خلاصه گام های ضروری در تزریقات
۱۳۶	داروها و وسایل تزریق
۱۳۶	راهنمای عملی برای استفاده از وسایل تزریق
۱۳۶	راهنمای عملیاتی در دادن دارو به بیمار
۱۳۷	راهنمای عملیاتی برای تجویز تزریقات
۱۳۸	اخذ نمونه خون جهت انجام تست های آزمایشگاهی
۱۴۲	پیش گیری از ایجاد جراحت کارکنان بهداشتی درمانی با وسایل نوک تیز و برنده
۱۴۳	پیوست : Type and Duration of Precautions Recommended for Selected Infections and Conditions
۱۶۴	منابع